

Nejstarší české knihy od vynálezu knihtisku (s ukázkami textů)

Tiskař českého žaltáře v roce 1487 takto charakterizoval tištění knih: „Kniehy jsú ne perem psány, ani obyčejem obecniem skrze piesaře zpuosobeny, ale rytými na tvrdém kovu literami velmi vtipným během učiněny a vytiskány.“

Do vynálezu knihtisku (polovina 15.století) se knihy opisovaly ručně, to bylo velmi pomalé a nákladné. U bohatě ilustrovaných exemplářů většího rozsahu trvalo i několik roků než se kniha přepsala. Samozřejmě to bylo velice finančně nákladné a takto přepsaná kniha pak měla hodnotu většího statku i s polnostmi. Před vynálezem knihtisku se používaly tzv. deskotisky, obrázků a stručný text, většinou šlo o traktáty, jednolisté kalendáře, nebo obrázky svatých, se vyřezal do dřevěné desky a ta se pak tiskla na papír nebo pergamen.

Vynálezce knihtisku Johann Guttenberg žil v Mohuči v letech 1400 – 1468. Původně se vyučil zlatníkem a brusičem drahokamů. Jeho vynález spočíval v pohyblivých literách, v konstrukci odlévacího strojeku na litery, vytvoření liteřiny (slitiny olova, cínu a antimonu), tiskařské barvy a v konstrukci tiskařského lisu. Nejstarší Guttenbergův tisk je z roku 1448, je to jednolistý kalendář. V letech 1454-1455 začal Guttenberg tisknout latinskou bibli. Náklad byl pravděpodobně 150 exemplářů. Dodnes se dochovalo 36 úplných výtisků na papíře, 12 exemplářů na pergamenu a množství fragmentů. Tiskla se ve dvou barvách, červené a černé a měla ve dvou dílech 1282 stran. Knihy tištěné do roku 1500 se nazývají prvotisky neboli inkunábule.

Náš přední biblista Jan Merell uvádí v knize Bible v českých zemích (Praha 1956): „Naši kulturní vyspělost dokládá, že patříme mezi šest národů (jsou to národy německý, francouzský, vlašský, holandský, španělský, český), které vytiskly Bibli v národním jazyku před rokem 1500. A česká Bible je také první a jedinou slovanskou inkunábulí.“

Pravděpodobně nejstarší český tisk je Kronika trojanská, tištěná v Plzni. Obsahově je volným překladem Quida de Columna z Mesiny (1287). Pojednává o dobrodružstvích hrdinů Homérovy básně o dobytí města Tróje. Kniha má 390 nečíslovaných stran a jsou dochovány 2 exempláře.

V plzeňské tiskárně vznikl i Nový zákon (1475), Pasionál (1475 – 79) a vyšel zde i první úplný misál v západní Evropě. Z dalších měst jmenuji Mladou Boleslav, kde byly tištěny knihy od roku 1500, Litomyšl (od r.1503), na Moravě Brno (od r.1486) a Olomouc (od r.1499).

1488 Bible pražská

V Praze působil od roku 1487 tiskař Jonata z Vysokého Mýta a v domě U bílého lva knihtiskař Jan Kamp. Jeho knihy vynikají pečlivou úpravou, obrazovou výzdobou (dřevoryty) a jsou většinou tištěny v českém jazyce. V roce 1488 vydal proslulou Bibli pražskou. Je to i první Bible vydaná ve slovanském jazyce, má 602 listů, neboli 1204 stran. Městská knihovna v Praze dostalav roce 1936 darem od důstojného pána K.Procházky exemplář Bible pražské. Bohužel byla kniha poničena v roce 2002 povodní a po náročném restaurování je opět v dobrém stavu.

V roce 1933 v pražském hotelu Beránek v 35.Zinkově knižní aukci byl vydražen exemplář Bible pražské. Byla to snad Bible d.p. Procházky? Knihopis starých českých tisků uvádí seznam více jak 100 institucí i soukromých majitelů Bible pražské po celém světě, mnohé exempláře jsou ovšem neúplné.

1489 Bible kutnohorská

Mezi význačné české prvotisky patří Bible kutnohorská. Textově i rozsahem se shoduje s Biblí pražskou. Již rok po vydání Bible pražské, v roce 1489 ji v Kutné Hoře vydal tiskař Martin z Tišnova. Rozsahem má 612 listů (1224 stran), ale navíc je ilustrovaná, má 116 dřevořezů. Je známo 60 exemplářů. V roce 1926 se v pražské 35. Zinkově aukci dražil neúplný výtisk Bible kutnohorské.

Ukázka textu Bible kutnohorské:

„Jozef jsa w šestnacti letech pasl byl stado s bratrzimi swymi ještě jsa pacholikem a byl je s syny bale a zelfy žen otcze sweho. Y žalował na bratry swe przed otczem pro hrziech przeohawny. Yzrael pak milował yozefa nadewšeczky syny. proto že wstarosti ho zplodil. y udelal mu sukni promiennych barew. Widucze pak bratrzie jeho že by od otcze nadewšeczky syny wiecze byl milowan: nanawidieli su ho. aniž czo mohli jemu pokoynie mluviti. Przyhodilo se také že sen kterýž miel wyprawował bratrzim swym. kterážto przyczina wietšie nenawisti kořen byla. y mluvil jt' yozef bratrzim swym. slyšte sen moy kterýž sem widiel. Zdalo se mi že sme wazali snopy napoli. a yakoby powstal snop muoy a staal. a waši snopowe wuokol stoiece klanieli se snopu memu. Odpowiedieli bratrzie jeho. Zdaliž krale m našim budeš. a neb budem poddani panstwi tweho. Protož przyczina tato snuow y tak rzeczii: zawisti a nenawisti zapalu přydala.“

Překlad Jeruzalémské bible (2009):

„Josefovi bylo sedmnáct let. Byl mladičký a hlídal ovce se svými bratry, se syny otcových žen Bilhy a Zilpy, a Josef donášel otci, co se o nich mluvilo zlého. Izrael měl Josefa raději než všechny své ostatní děti, neboť byl synem jeho stáří, a dal mu udělat zdobenou suknicí. Bratři viděli, že ho otec má raději než všechny své ostatní syny,

a začali ho nenávidět, nebyli už s to přátelsky s ním promluvit.

Tu měl Josef sen a vyprávěl o něm bratrům a ti ho nenáviděli ještě víc. Řekl jim: „Poslechněte si, jaký jsem měl sen: zdálo se mi, že jsme na poli svazovali snopy, a tu se můj snop vztyčil, zůstal stát, a vaše snopy ho obklopily a klaněly se mému snopu.“

Bratři mu odpověděli: „Ty bys nám tedy rád panoval jako král anebo bys nám rád vládl jako pán?“ a nenáviděli ho kvůli jeho snům a kvůli jeho řečem ještě víc.“

1506 Bible benátská

První česky tištěnou knihou, vydanou v zahraničí je Bible benátská. Tři pražští měšťané si v Benátkách objednali a financovali její vydání: Jan Hlavsa, Václav Sova a Burian Lazar.

Vyšla v roce 1506, rozsahem má 569 listů, obsahuje 103 dřevorytů a je Knihopisem podchyceno 83 exemplářů. V roce 2010 byla nabízena soukromým sběratelem za 250 000 Kč.

V zahraničí, v Norimberku byla také v roce 1540 česky vytištěna Bible zvaná norimberská.

Pavel Severýn z Kapí Hory (1500 – asi 1554), pražský tiskař a purkmistr vydal dvě vydání Bible 1529 a 1537.

Jiřík Melantrich z Aventina (1511 – 1580) vybudoval v Praze velký tiskařský a nakladatelský podnik evropského významu. V roce 1557 byl povýšen za svoje zásluhy do šlechtického stavu. Postupně vydal pět vydání Bible (1549 s Netolickým, 1556, 1560, 1570 a 1577) s krásnými dřevoryty.

Za přispění šlechty také vytiskl české a německé vydání Herbáře (1562 a 1563). Dílo Pietra A. Mattioliho do češtiny přeložil lékař Tadeáš Hájek z Hájku a obsahuje přes 200 celostránkových dřevorytů, vysoce oceňovaných pro věrnost vyobrazení.

1579 – 1594 Bible kralická, šestidílná a bratrská tiskárna v Kralicích

Tato tiskárna původně vyvíjela činnost v Ivančicích, pod vedením biskupa Jednoty bratrské Jana Blahoslava (nar.1523 v Přerově, zemřel 1571 v Moravském Krumlově). Kvůli většímu bezpečí pak v roce 1578 přemístilo vedení Jednoty bratrské tiskárnu a školu do Kralic nad Oslavou na panství Jana st.ze Žerotína a pozdějších majitelů panství Jana Diviše a Karla st.- synové Jana st.ze Žerotína. Během kralického působení tiskárna proslula několikerým vydáním Bible, kancionálů a také vydáním přebásněných žalmů Jiříkem Strejcem Zábřežským (Žalmové neb Zpěwové swatého Davida – i s notací). V Kralicích vyšlo kolem 70 titulů, vrcholným dílem byla šestidílná Bible česká (1579 – 1594). V kralické tvrzi působila tiskárna do roku 1619, kdy válka přerušila její činnost. Zařízení tiskárny bylo pak přestěhováno na zámek v Náměšti nad Oslavou a roku 1629 byla tiskárna přesunuta do polského Lešna (J.A.Komenský), kde byla v provozu do roku 1656. V roce 1620 byla kralická tvrz vypleněna císařským vojskem. V padesátých letech 20.stol. našli žáci ZŠ v příkopu u tvrze první tiskařské litery a při následném archeologickém průzkumu bylo nalezeno stovky liter a množství dalšího typografického materiálu z původní bratrské tiskárny.

Na internetu jsou informace o starých českých tiscích na – KPS Databáze Knihopis – provozuje a spravuje Národní knihovna ČR, staré tisky jsou zde podrobně popsány a doplněny seznamem soukromých vlastníků a veřejných institucí.

Z dalších vydání Biblí bych rád zmínil Bibli svatováclavskou. Název má po českém nakladatelství Dědictví sv. Václava, které založila roku 1669 matka spisovatele a jezuitu Václava Matěje Šteyera, autora oblíbeného Kancyonálu Českého (vyšel v několika vydáních) Marie Šteyerová. O překlad a vydání Bible na základě latinské Vulgáty se postarali jezuité Jiří Konstanc (1607 – 1673), Václav Matěj Šteyer (1630 – 1692) a Jan Barner(1643 – 1708), ale také Bohuslav Balbín, bratři Matěj a Jan Tannerové a František Retz.

První vydání vyšlo ve 3 dílech roku 1677, 1712 a 1715, druhé vydání 1769 – 1771. V obou vydáních byly použity štočky ilustrací z Melantrichovy Bible.

Pro ukázkou srovnání textů různých překladů jsem zvolil začátek 1. žalmu:

1506 Bible benátská – Blahoslavený muž kterýž neodšel v radie neviernych: a na cestie hrziešnych ne stál: a na stoliczy smrtedlného nakaženie nesediel jest Ale v zákoňe paňe vuole jeho a v zákonu jeho přemyšlovati bude dñe i nocí:

1537 Bible Severýnova – Blahoslavený muž kterýž nechodil v radě nevěrných: a na czestie hříšných nezuostal: a na stolicy posměvačův rúhavých neseděl: Ale v zakoně páně vuole jeho. A v zákoně jeho přemyšlovati bude vedne y v noci:

1540 Bible norimberská – Blahoslavený muž kterýž nepostoupil poradě nevěrných/ a na cestie hříšných nezuostal/ a na stolicy posměvačův rauhavých neseděl: Ale v zákoně Páně vuole jeho/ a v zákoně jeho přemyšlovati bude ve dne i v nocy:

1579 Bible kralická – Blahoslavený muž, kterýž nechodil po radě bezbožných/ a na cestě hříšníkův nestál/ a na stolicy posměvačův neseděl. Ale v Zákoně Hospodinově vůle jeho/ a v Zákoně jeho přemyšluje dně y nocý.

1715 Bible svatováclavská – Blahoslavený muž, kterýž neodšel v radě bezbožných a na cestě hříšníkův nestál a na stolicu morního nakažení neseděl. Ale v zákoně Páně vůle jeho a v zákoně jeho přemyšlovati bude dnem i nocí.

1766 Bible hallská – Blahoslavený ten muž, kterýž nechodí po radě bezbožných, a na cestě hříšníků nestojí, a na stolicí posměvačů neseď, Ale v zákoně Hospodinově (jest) libost jeho, a v zákoně jeho přemýšlí dnem i nocí.

1956 Písmo svaté SZ, v překladu Josefa Hegera
Šťasten, kdo nechodí do rady ničemů, kdo se nezastaví na cestě hříšníků, neusedá ve sboru nestoudných, nýbrž svoji rozkoš má z bázně Jahvovy, ve dne v noci přemítá o zákonu jeho.

1973 Žalmy, z hebrejštiny přel. Václav Bogner
Blaze tomu, kdo nechodí, jak mu radí bezbožní, nepostává na cestě, kudy chodí hříšní, a nezasedá ve shromáždění rouhačů, ale má zalíbení v Hospodinově zákoně a o jeho zákoně přemítá dnem i nocí.

1975 Starý Zákon sv.9, Žalmy, ekumenické vyd., Kalich 1975
Blaze muži, který nežije, jak radí svévolníci, který nenastoupil cestu hříšných, který nezasedá s posměvači, nýbrž oblíbil si Hospodinův zákon, nad jeho zákonem rozjímá ve dne i v noci.

2009 Jeruzalémská Bible, Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, přel. František Xaver a Dagmar Halasovi.
Šťastný muž, jenž nedbá rady bezbožníků a na cestě pobloudilých nepostává ani nezasedá mezi posměvačky, ale má zalíbení v Jahvově zákoně a ve dne v noci si tiše přeříkává jeho zákon.

2016 Bible, český ekumenický překlad
Blaze muži, který se neřídí radami svévolníků, který nestojí na cestě hříšných, který neseď s posměvači, nýbrž si oblíbil Hospodinův zákon, nad jeho zákonem rozjímá ve dne i v noci.

Ale vraťme se do 16.století.

V roce 1533 vyšla v tiskárně umístěné na zámku v Náměšti nad Oslavou, jehož majitelem byl Václav Meziříčský z Lomnice, Gramatika česká, naše nejstarší česká mluvnice. Pravidla této Gramatiky se uplatnila i u překladu Bible kralické. Autorem je Beneš Optát, knihu dedikoval Václavu Meziříčskému. Jsou známé 2 exempláře, druhé vydání vyšlo v Norimberku 1543 a třetí v Praze v roce 1643.

Dalším autorem české mluvnice je Matouš Philonomus. Jeho dílo Grammatica bohemia vydal v roce 1577 pražský tiskař Jiří Dačický, druhé vydání vyšlo v roce 1587.

1753 Grammatica linguae boemicae

V 18.století vydal autor Václav Jandit v Praze roku 1753 v tiskárně Františky Wernerové učebnici češtiny a němčiny, průvodní text je latinsky, nazvané Grammatica linguae boemicae. Tato kniha obsahuje zajímavá slova, slovní spojení a věty:

„okolostojecný, dlouhokrátka, roztržilka, zpěvomluvnost, dobovejslovnost, zpěvořečník... Připozdívá se a den se již uchýlil, pospěšme domů, hráti budem v karty.- Paní velí, abys šel k jejímu pánu. - Jedenmecítma (21) volů přišlo. - Pět mužů potlouklo sto Turků. - Horším se na tě! - Vaší Milosti poníženě prosím, že ráčíte mi to odpustiti. - Dobrej den, můj pane, jak se má? - Jak se vynachází jeho pán bratr? - Milo mi bude vidět pána. - Musím v sousedství navštívení složit. - Prosím pána, ať si oblíbí tuto milost mně prokázati. - přísloví, průpovědi: Hledá suk v síti. - Sluší ji to jako psu uši! - Hledá včerejšího dne. - Hledá, čeho nelze nalézt. - nadávání, lání: Hle, ó ničemný člověče! - Bezectný člověče! - Ty troupe! - Hned se pozná hulvát, ze slámy sedlák. - Jdi třebas k šibenici! - Stále mi v uších ležíš!“

Lidé odjakživa rádi zpívali, tak se také tiskem vydávalo množství zpěvníků (alespoň stručně, výběr z mnoha):

- 1501 - Písně chval božských
  - 1530 - Habrovanský kancionál
  - 1541 - Jan Roh: Písně
  - 1567 - Václav Miřinský: Písně
  - 1572 - Jakub Kunvaldský: Písně chval božských
  - 1595 - Šimon Lomnický: Kancionál aneb písně nové historické
  - 1642 - Český dekakord neb kancionál
  - 1647 - Adam Michna z Otradovic: Česká mariánská muzika
  - 1653 - Adam Michna z Otradovic: Loutna česká
  - 1658 - Bedřich Bridel: Jesličky, staré nové písničky
  - 1659 - J.A.Komenský: Kancionál
  - 1661 - Adam Michna z Otradovic: Svatoroční muzika
  - 1670 - J.I.Dlouhoveský: Zdoroslavíček na poli požehnaném
  - 1683 - Václav Matěj Šteyer: Kancionál český (další vydání: 1687, 1697, 1712, 1727, 1764)
  - 1719 - Josef Božan: Slavíček rajský na stromě života
  - 1720 - Jan Blasius starší: Rozkoše jádro
  - 1747 – Markovic: Řvaní jelenovo (!)
- A mnoho dalších vydání zpěvníků a kancionálů.

1541 Václav Hájek z Libočan: Kronyka Czeská

Václav Hájek se narodil koncem 15.století, pocházel ze šlechtické rodiny, působil jako kněz v Kostelci nad Ohří, ve Zlonicích, v Rožmitále, kázal u sv.Tomáše v Praze, roku 1527 se stal děkanem na Karlštejně. Kroniku napsal v letech 1533 – 1539 a roku 1541 ji v Praze vytiskl Jan Severýn v nákladu 1 000 výtisků. Distribuci zdržel požár, tak se kniha dostala k veřejnosti až roku 1543. Podle historiků obsahuje dílo řadu nepřesností, ale u čtenářů byla kronika velmi oblíbená a hodně čtená. Inspirovala řadu osobností a po staletí byla nejpopulárnější knihou o české historii.

Také byla přeložena do němčiny a dokonce se dočkala třech vydání (1596, 1697, 1718). Český podruhé vydaná v roce 1819 ve formě reprintu tiskařem Janem Ferdinandem ze Schönfeldu. Podle seznamu majitelů v knihopisu se dochovalo 107 exemplářů a kniha má 530 listů (1060 stran).

Ukázka z knihy:

„Leta Devietisteho Dwadcateho Trzetího:

Cysarz Jindřych znamenaw že se k Smrti přibližuje/ obeslal k sobie mnohe Pany a Knížata do Rzezna/ chtie s nimi nieco o obecné dobré rozmluviti/ Obeslan jest byl také ktomu sjezdu y Watzslaw Kníže Czesky aneb Pražský/ a tu přivitan a přijat od Cysaře s nemalu poctiwosti/ a tu přitom sjezdu Rokowano bylo o Cysaře budúcyho Cysarz žádal Knížat a Panuow/ aby po jeho smrti Cysařem byl Otta syn jeho naystaršy/ yakož pak y tak se stalo/ a to rokowaní mezy Cysařem a Knížaty trwalo za Cztyrmezcytma dní: A tu Cysarz na každý den sedal/ w swe Cysařské pripravie na Stolicy/ a Knížata okolo nieho/ w swém pořadku/ jeden každý yakž naleželo/ na swem místie/ Y přihodilo se dne jednoho/ že Kníže Watzslaw celu tu notz předešlu/ chodie po Kostelech obmeškal se tak že swych hodin/ a modliteb/ kteryž miel obyčey na každý den čyniti/ dluho ne wykonal/ a tak prodilil do Raddy přijiti/ až Cysarz již se byl na Stolicy posadil/ a z Knížat též již každý na swem místie sediel/ a tak jednaní pro nepřítomnosti Knížete Czeskeho se prodlewalo/ Cysarz oto se welmi hniewal/ Prikázal pod swu milosti všem Knížatům/ aby žádný proti Watzslawowi Knížeti Czeskému newstawal/ ani kterakého znamení poctiwosti/ aby jemu ne čynili pod uwarowaní hniewu Cysařského/ a tu hned su začali wiecey obecne jednati:

Toť Kníže Czeské otewřew dwěře wstúpí na Palatz a stojí/ a Cýsarz rychle wstaw s swé Stolice Cysarzské/ jde proti niemu/ a pristupiw k niemu welmi nízko se před ním uklonil/ a pojaw jey

na swé Stolicy posadil/ a sám sedl níže/ A tu jest w té Raddie
rokowáno bylo o wiecey k Cysařstwí naležyté/ pořad až do hodiny
Nešporní.

A opiet rano sešli su se k Cysařy jako prwe Knížata/ a Kníže
Watzslaw prodlil/ Y otazali su se Cysaře Knížata/ proč by wčyra
/ tak tiežku zapowied jim o Českém Knížeti učinil/ a sám že jest
jemu weliku učinil poctiwost: Y řekl Cysarz/ Snad ste wy newidieli/
ale yá sem widial/ že Watzslaw Kníže jda do dweří/ miel jt' Kříž
Zlatty welmi stkwucy na swem Cžele/ a dwa Andiele jey wedli/ jduct
okolo nieho/ a když se on zastawil/ z Andieluw tiech dwu každý
zdwich prst mnie hrozyl/ nesmiel sem toho jinak učyniti/ než jey na
swé mistie posaditi/ a z toho sem jistie poznal že je to Człowiek
swaty:“

1552 Kázání o Swatém Pokání

V roce 1552 vytiskl pražský tiskař Bartoloměj Netolický knihu
o rozsahu 252 stran, Knihopis pod číslem 01004 uvádí 8 exemplářů,
s názvem Kázání o Swatém Pokání autora Tomáše Bavorovského.
Ten působil jako kněz na plzeňské faře, kde si získal pověst
brilantního kazatele a nesmlouvavého kritika soudobých poměrů.
Vilém z Rožmberka si ho vybral za nového českokrumlovského
faráře.

Ukázky textu:

„Owšem jest tak/ kdyby měl některý Człowěk Mauřenína meyti/
by třebas Centnýř Benáckýho Meydla wymydli/ bílého neučiní/
Tak y Człowěk když zlému nawykne možné není aby mu sám
od sebe mohl odwyknauti.“

„Mám zato, že žádný není tak hlaupý, aby hříchu swého neznal“

„Ty wěříš že jeden jest Buoh/ dobře činiš/ wšak y Diablowé wěří/ a třesau se. Y máš wěděti ó Człowěče marný/ že wíra bez skutkuow mrtwá jest.“ (cituje sv.Jakuba)

„Y co jiného činiti než ustawičně za odpuštění prosyti/ poněwadž ustawičně hřešíme.“

„Kdeť není studu není hanby/ není skrušenosti.“

Úryvek z desátého kázání:

„Czím (čím) wíce a wíce o milosrdenstwí Božím sobě rozjímáme/ o niem poslaucháme/ tím hojnějšý je býti poznáwáme/ jehožto wysosti žádný nemuož přehlídnauti/ neb jest zwelebeno wedle řeči Dawidowy až k Nebesum. Šyrokostí obsáhnauti se nemuože/ nebo milosrdenstwí Pánie plná jest Země. Aníž kdo o hlubokosti jeho muože wěděti/ kteréž i k Branám Pekelným dosahuje/ zbraňujíc tam tiem vcházeti/ kteří sau w to nesmírné milosrdenstwí daufali. A takowé milosrdenstwí seznał Dawid při sobě když powěděł: Milosrdenstwí twé weliké jest nademnał nebo wytrhl sy Duši mau z Pekla dolejšího. Ač jť pak nestihlé milosrdenstwí Boží/ wšak jest nám poniekud známé/ než tehďáž sau ho neznali/ když s pláčem k Bohu wolali: Ukaž nám pane milosrdenstwí swé a spasení twé dey nám. Že my pak to milosrdenstwí wždy wíce a wíce poznáwáme/ nepochází to z našých wtipuow a rozumuow/ neb těmi častokrát sebe sami nemuožeme poznati/ nadto Boha/ nežli sám Buoh nám je zjewil/ ukázal/ poslal/ a tak hojně wylil/ že ním y ti swlaženi byli/ kteří w temnostech seděli. Známeli jednorozeného Syna Božího/ tehdy y nesmírné milosrdenstwí Boží známe nebt' wněm nesmírná a nestihlá jeho milosrdenstwí nám sau zjewena. Chowal je w luonu swém/ a w příbytku Nebeském od wěkuow/ potom je nám zjewil. Kterak wyprawuje nám otom jednorozený Syn jeho/ když prawí: Tak Buoh milował swět že Syna swého jednorozeného dal/ aby každý kdož w něho wěří nezahynul/ ale měl žiwot wěčný.

1554 Kozmografia Česká

Mezi nejvýznamnější a nejrozsáhlejší staré české tisky (termín pro knihy tištěné od roku 1501 do roku 1800) patří Kosmografie česká. Autorem Kosmografie je Sebastian Münster (1489 – 1552). Dílo bylo přeloženo do mnoha jazyků a vydáváno po celé Evropě. Do češtiny Kosmografii přeložil Zikmund z Púchova, který na překladu pracoval čtyři roky. Text rozšířil o dějepis Čech a Moravy. Dílo o rozsahu 903 listů (1806 stran!) vytiskl pražský tiskař Jan Kosořský z Kosoře roku 1554 pod názvem Kozmografia Česká: To jest wypsání o položení Krajin neb Zemí y Obyčejích Naroduow všeho Swieta a Hystoryji...Kniha je dedikovaná císaři Ferdinandovi I., má 520 dřevorezů převážně figurálních iniciál a mapu Českého království.

Výběr textu o Českém království:

CCCCLX - O zemi české

„Země česká jest hranicemi germánskými zavřina a lesem Hercínským jako nějakou přirozenou zdí obklíčena. Mnohými řekami ušlechtilými svlažená, z nichžto Labe a Vltava jsou přední a všechny řeky do Labe vcházejí.

V zemi české na větším díle zima nepřilíš veliká a ne dlouhá bývá, povětrí v ní velmi zdravé, takže všem národům výborně slouží.

Národ český jest od Boha velikými dary přirozenými, vnitřními i zevnitřními, jako jeden obdařen, než že sami toho znáti na sobě neumějí a k tomu se skrz učení svobodná 1) vésti dáti nechtějí, protož jiným národům hloupým podobní zvoztávají. Kdyby národ český v jídle a pití mírný byl a učení svobodným rozum a mysl svou osvěcovati chtěl a ve věcech válečných šlépějí předků svých následoval, v bratrské lásce vespolek přebývajíce: Národ by vlašský převejšil, kterýžto pro svou střídmost zdá se býti na světě nejmoudřejší.

Zevnitřními dary jest též národ český velice obdařen, jako silou, statečností, udatností a čerstvostí, vysokou postavou a krásou etc. Ale řidcí z nich (málokdo) k dospělosti v těchto darech přicházejí, neb se hned ve svém věku mladém skrz užívání přes míru nápoje silného a vožralství hanebného, k tomu skrz chlípnosti a ohyzdné smilstvo kazí, takže než vyrostou, již zkaženi a k ničemuž budou.

CCCCLII – O Praze

Praha město hlavní v Království českém, stolice císařů, králů a arcibiskupů, jest na tři díly rozdělená, jeden díl slove Menší Praha, jinak Malá Strana, leží z jedné strany řeky Vltavy, připojená jsouce k vrchu, na němž hrad krásný a velmi velký, královský a kostel znamenitý Víta svatého stojí, v kterémž mnoho těl mrtvých svatých, císařských, královských a knížecích v Kristu Pánu odpočívá. Na tomto hradě jest palác královský vyzdvižený, velikostí nevidané, všecken mistrovským dílem klenutý. Při paláci královském jest zahrada veliká a rozkošná, v níž se rozličné štěpy ovotce a byliny ušlechtilé, domácí a z jiných dalekých zemí velmi pořádně rozsazené, spatřuje. V této zahradě z rour a kašen drahně teče, kterýmž se zahrada tato svlažuje. V zahradě jsou také rozličná zvířata z Asie, Afriky a Evropy sebraná etc. Za zahradou čtvrt míle opodál leží Vobora královská, veliká, zdí kamennou všecka obehnaná a při ní dům královský, veselý, v kterážto voboře jest zvěř rozličná, kdež jeho královská milost své potěšení a kratochvíle někdy mívati ráčí.

CCCCLXXVI – O zemi moravské

Země moravská niekdy měla své vlastní krále, kteří nadevší zemí českou a polskou panovali a tak bylo království velmi velké a mocné. Okolo Léta Páně devítistého Svatopluk, král moravský, panoval nad Čechy, Poláky a Slezáky. Okolo těch časuov za panování v zemi řecké císaře Michala, přišel Cyrilus doktor

a apoštol všech Slovákův spolu s Metodyusem, kteříšto grunt víry Kristovy v Moravě založili a stolicí biskupskou vyzdvihli v městě Velehradském. A když odtud povoláni a obesláni byli od papeže do Říma, kterýžto když je trestal, že služby boží lidu obecnému slovem božím a svátostmi Kristovými v řeči slovanské činili. Odpověděli: Že psáno stojí: Všeliký Duch chval Hospodina.

Země moravská někdy za jeden kraj Císařství římského pokládána a za jedno markrabství ze čtyř říšských počítána, potom k Českému království připojena byla, jsa prve paní země české.

V této zemi měst, zámků a městeček jest mnoho a vesnic okolo osmnácti tisíc, mezi nimižto Brno a Holomauč, města královská jsou přední. V Holomauči jť stolice biskupská. Mezi jinými městy Prostějov místo první drží, neb jť pěkně, krásně i pevně vystavěné a v místě rozkošném položené a na všecko hojné, v němž nyní panuje vysoce urozený pán, pan Vojtěch z Pernštejna a na Helfenštejně.

Národ tento jazyku obojího, německého i českého užívají, ale českého více. A jť ovšě na urozenosti, šlechtnosti, statečnosti a jiných všelikých ctnostech chvalitebných národu českému podobný, neb jť národ jednotejný.“

1570 Testamentové

Jiří Melantrich z Aventinu vydal v roce 1570 zábavnou knížku nazvanou Testamentové aneb Kšaftové/ dvanácti Patryarchuow Synuow Jakobových. Drobná knížka, v níž anonymní autor barvitě vypravuje na 156 listech, 312 stranách příběhy dvanácti izraelských patriarchů. Knihopis uvádí 5 majitelů tisku (VK Olomouc, Muzeum Poděbrady, Knihovna Národního muzea, Národní knihovna, Strahovský klášter – premonstráti), z toho jsou 3 knížky neúplné.

Ukázka textu:

„Začíná se Historia/ kteráž slowe Assenath/ w starodávních židowských w skrytých Spisých nalezena/ w Český Jazyk přeložena/ a na swětlo wydaná. W nížto se pokládá najprw o prodání Jozefa/ a o wyswobození z Žaláře/ potom o jeho ženění. Přitom mnohá skrytá tajemství/ w Písmích Swatých zawřená/ na místech swých položena najdeš.

Když bylo po wyprawování Snuow Jozefowých Bratřím swým/ Swolal Jakob Syny swé/ a řekl jim: Synowé moji/ wy škodu sobě činíte/ že poraučíte Stáda pásti dětem mladým/ kteříž pastvám a Dobytkuom nerozumějí. A protož jděte wy sami osobami swými/ a paste Stáda/ a mladé Syny vaše/ pošlete domůw. A to Jakob z té příčiny mluwil Synům swým/ aby Jozef na Pastwě s nimi nebywal/ kteréhož nenáwiděli pro Sny/ že jim je wyprawowal/ y také pro to/ že je trestal z hříchůw/ které činili proti Pánu Bohu/ a proto neměli k němu žádné lásky jeho Bratři/ aniž co mohli s ním pokojně mluwiti.

Y uslyšawše deset Bratruow příkázání Jakoba Otce swého/ brali se pásti Stáda swého. Ale dwa Synowé jedné Matky/ totiž Jozef a Benyamín/ ostali doma při Otcy.

A když Deset Synůw starších na Paušti Stáda pásli/ čtyřidceti dní pořád doma nebyli. Tehdy powolaw Jakob Jozefa Syna swého/ řekl mu: Synu muoj/ Bratři tvoji Pasau Stáda w Sýchem/ a již jest dnes čtyřidcátý den/ jakž nižádný nenawrátil se k nám/ A protož wseď na Wosla/ a nabera pokrmů jim ku potřebě/ dojed' k nim/ a zwěz kterak se mají/ a při Dobytku kterak se jim vede/ A to zwěda Synu můj Jozefe/ nemeškay se nawrátiti ke mně neb jsem zarmaucen pro Bratra twého Benyamína/ že wosyřel po Matce wašy/ kterýž ještě v prsy při Chuvě jest. Ty pak přijda k Bratřím swým/ pozdraw jich odemne/ aniž zůstávay tam s nimi/ neb mi jest to dobře wědomo/ kterak tebe Bratři tvoji velmi nenáwidí/ pro sny kteréž jsi widěl/ a jim je rozprávěl. Y toť já znám/ že je Pán Bůh wyplní časy swými. Y modlil se Jákob za syna swého Jozefa/ a řekl: Pane Bože

wšemohúcý/ ty jsy ráčil býti s Abrahamem/s Izákem/ y semnou/ prosým račiž býti y s Jozefem synem mým/a pošli s ním Anjela swého sylného w tovaryštwí/ at' ho ostříhá/ y zase we zdrawí ke mně přiwede.“

1582 Práva Městská Králowstwí Českého

Podívejme se nyní na právní spravedlnost v 16.století. Český právník Pavel Kristián z Koldína se narodil roku 1530 v Klatovech. Vystudoval Karlovu Univerzitu a stal se mistrem svobodných umění. Měl poetické sklony, psal básně v latině. Krátkou dobu byl děkanem na univerzitě, ale pak se stal písařem na Novém Městě pražském. Patřil k nejbohatším pražským měšťanům, vlastnil pět domů a vesnici Martinice. Vypracoval zákoník městského práva, který upravoval život obyvatel měst Českého království, městskou správu a soudnictví. Později byl zákoník platný i pro Moravu.

Roku 1579 jej schválil císař Rudolf II. Kniha pak vycházela v mnoha vydáních až do 18.století. Nahlédněme do exempláře z roku 1582 s názvem Práva Městská Králowstwí Českého:

Ukázky z městských práv:

„Konšel na ublížení spravedlnosti jedné strany od druhé darů bráti nemá.“

„Konšelé přední péči míti mají o sirotky a poctivé vdovy tak, aby netoliko ochráncové jich slouli, ale jako vlastní otcové byli.“

„Konšelé město a v něm obyvatelé, zvláště chudé, aby nedostatkův netrpěli, ale pokud býti může, při mase, chlebu a pivu opatrovali. Povaleče a zahaleče, žebráky a chodce bezbožné vyzdvihovali a z měst hnáti mají.“

„Při právě původy obeslaný (při svědecké výpovědi) českým jazykem mluvte.“

„Nad pořádným manželstvem ruka držána býti má, neb z něho všecko dobré pochází.“

„Kurvám a parchantům v Knihi městské (dnešní katastr nemovitostí) nic kladeno býti nemá. A bylo-li by takovým co na gruntech odkázáno, právo jim rozkáže v jistým čase vyprodati, aby zlí s dobrými rovnosti nenesli.“

Další starý tisk, nad kterým se pozastavíme je drobná knížka formátem, ale velká významem, psaná latinsky:

1634 Republica Bohemiae

Republica Bohemiae á M. Paulo Stranskii descripta.
Leiden 1634, 1.vyd., Abraham a Bonaventura Elsevier, Knihopis 15739 uvádí seznam majitelů 19 výtisků z evropských knihoven. Druhé vydání vyšlo opět v Leidenu 1643, pak 1648, dále v Amsterdamu v roce 1713 a další vydání i v němčině. První český překlad Em. Tonnera vyšel v roce 1893 a pak v roce 1939 vyšel český překlad Bohumila Ryby.

Ve 20 kapitolách autor, český exulant Pavel Stránský pojednává na 507 stranách o poloze Čech, o krajích a městech, o obyvatelích, o české ústavě, zákonech a veřejných úřadech, o knížatech a králích, jejich manželkách a dětech, o bohatství Českého království, o mincovnictví a peněžních jednotkách a o pohřbívání českých králů.

Charakteristiku obyvatel Čech popisuje autor v překladu B.Ryby:

„S opicemi stejné mravy
mají lité české davy:
po novinkách vždy se honí,
starý kroj jim málo voní.“

„Čech po většině s obdivem následuje všechno cizí, kdežto co doma ve vlasti vzniká, posuzuje povýšeně a pohrdlivě, touží míti co nejvíce druhů v neštěstí i ve štěstí, nesnáší přísnější kázeň a obzvláště porobu, pocit křivdy těžko odkládá z mysli, v soukromí i na veřejnosti miluje lesk, při veselé náladě je povolný, při žalu popudlivý, při hladu nezpívá, jako Němec, ani netančí, jako Francouz, nýbrž se rozhořčuje, nemá nedostatek důvtipu a soudnosti, jako spíše trpělivosti, k nepřátelství se stejně pomalu odhodlává jako je pomalu odkládá, ve válečné službě se jeví zprvu takřka neučenným, ale potom neobyčejně obratným a nebojácným, mezi jinojazyčnými národy druží se raději s Francouzi, Brity, Italy a Uhry nežli s ostatními, Poláky však pro jazykovou blízkost pokládá za bratry.“

„Z dějepisců vytýkal Čechům skoro každý jiné vady: císař Fridrich I. divokost, Freisinský, Helmold, Silvius a Bartolinus loupeživost ve válkách a ukrutnost, Thurocz zuřivost, Bonfini malou odolnost proti hladu, žízni, potu a špíně na vojně, neznámý skladatel kroniky tak řečené Zbraslavské touhu po novotách a nestálost v úpravě šatů i účesu, konečně skoro všichni pijanství. Kromer je nazývá národem chlubitvým.

- - -

Mezi přednostmi, chválenými na Češích, uznává kronikář Helmond pohostinnost a statečnost při válečných utkáních, Dubravius velkodušnost a sebedůvěru, Silvius houževnaté zachovávání sjednaných smluv, Bonfiniovi jsou národem Martovým a přímo zrozeným k válce, Bílejovskému národem od přirozenosti laskavým, zdvořilým a nedovedoucím zavdat podnět k urážce.“

1745 Kniha Naučení a Příkladůw

Německý autor Martin Prugger sepsal Knihu naučení a příkladů, do českého jazyka přeložil kapucínský kněz Jan Krištof Třeboňský a v pražské arcibiskupské tiskárně vytiskl v roce 1745 Gotfrid Lange. Obsahově se jedná o katechismus doplněný různými příběhy a ponaučeními. Tak uvedu v ukázce několik myšlenek:

„Cokoliv ztratím, to můžu zase nabýti, co neštěstí zkazí, štěstím to napraviti, když ale zlatý čas je jednou ztracený, kdo by jej navrátil? Není k nalezení.“

„Měkká odpověď přelomuje hněv, ale řeč tvrdá vzbuzuje prchlivost.“

„Mnohé mužské osoby mají ten obyčej, když na Mši svatou jdou, že sebou do kostela své psy berou.“

„Proč Bůh připouští na člověka neštěstí: od Boha nepochází, co se hříchů dotýká. Kdyby Bůh vymýtil hřích, tak by odňal člověku svobodnou vůli.“

„Lépe jest maličko spravedlivému nad bohatství mnohá.“

1789 Kniha bídy a pomocy

Abychom poznali různost obsahu starých českých tisků, vybral jsem titul tištěný v Brně v roce 1789 v tiskárně Jana Silvestra Siedlera Kniha bídy a pomocy pro sedlský lid. Aneb radostný a žalostný příběh dědiny Dobrowice, všem k naučení..., Knihopis 01025 (16 exemplářů). Tuto populárně naučnou

publikaci sepsal Rudolf Zacharias Becker (1752 – 1822), přeložil František Jan Tomsa (1753 – 1814).

Obsahově zajímavá kniha je uvedena básní:

„Tato kniha tak se celá
schválně pro lid sedlský psala,
že čtenář činně podle ní,
rozum, zdraví, utěšení nabývá,
nýbrž svým časem
může býti i boháčem.
Jest v ní též pro malou chášku
množství spanilých obrázků.
Za sedm grošů jest k dostání,
přidej nětco za svázání.
A konej, co v ní dobrého,
nebudeš litovat toho.“

Na svou dobu moderní kniha radí, jak pěstovat obiloviny, chovat dobytek, o mezilidských vztazích, ale třeba i o užitečnosti octa, jak uchovávat potraviny, o kultuře bydlení, zdravém způsobu života, o čistotě, o skromnosti, o vážnosti. To je provázané různými příběhy, průpověďmi a ilustrované prostými dřevoryty. Přečtu vám z knihy několik ukázek:

„Chceš, aby tě ctili jiní?
Sám titul to neučiní.
Statek často překážkou jest:
Bud' hoden cti, budeš mít čest.“

„Užívej dobytku svého,
netrap však a netýrej ho!
Nedáš-li koňovi píce,
nebudet' schopný do práce.“

Málo mléka, hnoje dává,
když málo co žere kráva.“

„Dobytěk jest nejlepší a nejvěrnější přítel sedláka. Všeckna jeho práce v poli jest daremná, jestliže dobytek aupravu nemá. Pluh k čemuž prospívá, jestliže ho koně neb voli netáhnou. Prázdná jest kuchyně, hubená večeře, kde kráva žádné mléko, máslo a sejr, prasata žádné maso, slaniny, jitrnice a jelita nedávají, a čím bychom se odívali, kdyby nám ovce žádné vlny nedaly? Jest tedy slušné, aby se dobytek dobře hleděl a bez potřeby nesužoval a netrápil. Bůh ho stvořil, aby se mu v pokrmu, nápoji a odpočínutí dobře vedlo a nám lidem dal rozum, bychom jej k našemu užitku potřebovali a jemu za ten užitek tak dlouho dobře činili, jak dlouho živ jest. Pročež kdo svého vola bez příčiny bije a tepe, jest nerozumnější nežli vůl a kdyby ten vůl mluvit mohl, tak by se mu do očí postavil a řekl: Ty nevděčný traupe! Já tě živím a ty mně tepeš! Počkej, dám ti tvou odměnu - a prohnal by toho nevděčného halamu rohama... Čistota a čerstvé povětrí jest tak dobře dobytku, jako člověku k zdraví potřebné. V nečistých a vlhkých chlívech ani prasatům nejde k duhu. Stel pilně a hnůj často vyklízej. Voly a krávy tak jako koně každé ráno hřebelcemcíd' a česej, chlív nechej každodenně as hodinu otevřený, aby se v něm povětrí vyčistit mohlo.“

Nebo další úryvek o radosti ze života sedláka Martina:

„Když z rána oči otvírám, již se na mne slunce radostně směje. To na mne moje milá Zuzka po očku hledí a raduje se, že tu jsem. Potom děti okolo mne jako jehňata poskakují. Pak jdu rovnou do chlíva: tu dobytek radostí skáče, že přicházím. Moje malá Ryzka hrabe nohama jako tancmajstr. Nyní koně strojím a přitom zpívám: Vzhůru mé srdce a prozpěvuj Pánu! Tu k tomu zpívá moje Zuzka v kravském chlívě. Slepice kdákají, kohout kokrhá, dobytek bučí,

tu jest všecko živo. Pak jde cesta do pole: tu mne skřivánek neb křepelka svým zpěvem přivítá do práce a že Ryzka všecko pořádně dostala, tak jde v pluhu, až radost jest. Za pluhem tak někdy k modrému nebi vzhůru vzhlédnu a myslím sobě: jak to všecko ten předobry Otec nebeský krásně zřídil, že všickni lidi a hovada živi býti a se radovati mohou a že vždy jedno druhému pomáhá. Tak se mně práce pod rukama dobře daří. V tom se zvoní poledne: a Martine, obrať k žlabu a míse. Tu Zuzka již s obědem hotova stojí s podepřenými boky u kuchyně ve dveřích a s hubičkou mne přivítá. Děti se na mne vypínají a chtějí také jedno přes druhé svou hubičku mít. Na stole jest již přistrojeno a všecko tak čisté a švarné jak by to oblízáno bylo. Pacholek a děvečka jsou tu již také. Nyní kaše, kyselá zelí, nebo zemčata tak chutnají jako marcipán: když kolem všickni své ruce s veselou tváří k míse vztahují. Pane! Našemu milostivému císaři muselo by dobře chutnat, kdyby s námi jedl. Večer jde to opět tak a když děti a čeládka Bohu díky vzdali a spát odešli: tu držíme ještě se Zuzkou nějakou chvíli tajnou radu a oba rozjímáme, co se druhého dne dělat má. A musím se přiznat, že moje Zuzka často tu nejlepší radu ví. Tak to jde každého dne, který nám Bůh dává.“

A ještě jeden příběh:

„Má matka říkala často: co se tě netýče, do toho nestrkej rejče. Chce-li ale mladý pán mou kroniku vědět: tak jsem Tomáš, hlídač polí a kolem okolo na 10 hodin cesty, jmenují mně Tomáše s veselou myslí. O mém statku stojí psáno: Na ten svět jsme sebou nic nepřinesli, nic také sebou z něho nevezmem. Má žena se jmenuje tlustá Běta a má tolik co já. Rovný řád s rovným tovaryší. Když jsme se namlouvali, měli jsme čtyři ruce a čtyry nohy, to byl náš všecken statek. S těmi jsme spolu nádeničili. Se srpem, kosou a cepem jsem vydělával chléb

a skrze děláním cihel, přikrýváním střech, vožení rumu, štípání dříví, pletení plotu, chození poselstvím, jak co přišlo, tolik peněz, co jsme zapotřebí měli. Nebylo-li v zimě co dělat, tak jsem s Bětou předl o základ. Soused Kryštof dal mně kousek pole pro trochu zemčat, zelí, řepy a mrkve na polovic:

z toho jsme měli potravu na zimu pro sebe a pro krávu. Běta vykrmila přitom jedno prasisko. Obecní les nám poskytl dříví. Zkrátka, my jsme se každý den dosytosti najedli, měli jsme také každou neděli libru masa v hrnci, žádnýmu jsme jak jsme živi nic dlužni nezůstali a vychovali jsme milostivému císaři dva chlapy pod rejтары jako buk a svíčka přímí, třetí slouží za kočího a děvče hledí (hlídá) krávu, aby má Bětka celý den příst mohla. Nyní mě počestná obec udělala hlídačem polí: tu sobě také mohu nějaký krejcárek na stranu odložit, pro potřebu, když mě starého šedohlavce jednou mé nohy nebudou chtít více nosit. Pane! Věřte mně, kdo jen pracovat chce, má se dobře. Z práce se žádný neotrhá: jeden pár střevíců a punčoch trvají (vydrží) deset let, když se jen v neděli obouvají a halena na tělo se brzy upřede. Mohl by mně mnoho dát, abych se s mou Bětou do města přestěhoval a tam vzácným a bohatým pánem byl. Já sobě chválím mou vesničku a nechci být ani v městečku! Tak vypravoval Tomáš příběh svého živobyті. Potom vypravovali ještě dva nebo tři sousedi příběhy svého života, z kterýchž jsem sobě to naučení vzal: že se stavem sedlským rovně tak jest, jako se všemi jinými stavy.

Jak kdo dělá, tak má. Jak sobě kdo ustele, tak lehne. A kdo své věci lépe činí, ten je má také vždy lepší.

Nejen prvotisky (do roku 1500), staré tisky (do roku 1800), ale i novější knihy, tištěné na našem území, jsou rozhodně nedílnou součástí kulturního dědictví českého národa a do budoucna si zaslouží mnohem větší pozornosti.

U špičkových tisků, z nichž většina je v dnešní době uložena ve státních institucích a které vynikají pečlivostí tisku, úrovní dřevorytů, ozdobností vazby, jde o skvosty, které mají vysokou uměleckou

úroveň. Pak už jde o umělecká díla, přesahující řemeslnou práci dovedenou až k bibliofilským tiskům 20.století.

U mnoha titulů starých tisků podchycených v Knihopisu se často dochovalo do dnešní doby z celého nákladu třeba jen několik exemplářů. O to je větší potřeba tyto křehké knižní poklady chránit.

Ale může nás překvapit, obohatit a ohromit text vytištěný třeba na hrubém papíru. Taková kniha, ve které si četlo a modlilo se z ní několik generací, byla přítomna radostem i strastem rodinného společenství, událostem, které prožívají i dnešní rodiny, má ohromnou vypovídací hodnotu. A což teprve myšlenky v ní obsažené, které nás mohou obohatit a povznést k vyšším hodnotám.

I když je kniha třeba ve špatném stavu, občas chybí na začátku i na konci listy, vazba je rozpadená, a každodenním používáním byly listy ušpiněné a ohmatané, přesto byla původními majiteli uchovávána jako něco vzácného, aby pak byla další generací odložená jako něco nepotřebného na půdu nebo někam do komory. Pak procházela přes různé antikvariáty rukama sběratelů, milovníků starých tisků, kteří si ji opět vážili.

Český spisovatel František Tomsa napsal v roce 1808:

„Třeba jest, aby se nové české knihy spisovaly, i dobré z jiných jazyků na česko překládaly, protože od té doby, co přestali Čechové dobře česky psát, rozum se více vycvičil, mnoho nových prospěšných věcí se našlo a vymyslelo. Jest však třeba i staré dobré české knihy přetiskovat, aby Čechové čtouce často dobře česky psané knihy, tím víc dobré češtině zvykali a jí nezapomínali.“

Zdroj: knihovna Pavla Fajtla,
Knihopis českých a slovenských tisků,
databáze Národní knihovny ČR,
wikipedie a internet

Brno 2022

1) Sedm svobodných umění:

gramatika, rétorika, logika a filozofie, aritmetika, geometrie, astronomie, hudba.

Absolvent studia měl titul Magister artium liberalium,
Mistr – učitel svobodných umění.

Ze slovníku barokní literatury

daremný	-	zbytečný
douhočekání	-	trpělivost
folkovati	-	následovat, poslouchat
fortel	-	úskok, lest, chytrost
halafanc	-	úplatek
handlíř	-	obchodník
nábytek	-	jmění, výtěžek
příští	-	příchod
rufiánka	-	svůdnice, lehká žena
rum	-	rozbité zdivo, sutiny, rumiště
samochtě	-	dobrovolně
sprostný	-	prostý, úpřímný
šebrýnek	-	podvod
troštovat	-	utěšovat
vinšovaný	-	vytoužený
ustraniti	-	ukrást
zboží	-	majetek
zkáleti	-	zhanobit, pomluvit
vejžířka	-	velká hostina
fasíř	-	vandrovní myslivec
slámotrus	-	matrace naplněná slámou
šlejfíř	-	kočovní brusič nožů

šrotěř vinný	-	obchodník s vínem
zesnouti	-	usnout
bláznivý	-	pošetilý
blouditi	-	mýlit se
pětmecítma	-	pěťadvacet
devětmecitný	-	devěťadvacátý
dráč	-	vyděrač, zloděj, lupič
item	-	také, rovněž
mordýř	-	vrah
nechvíle	-	nepohoda, špatné počasí
švegruše	-	tchýně
test	-	tchán
tytlík	-	puntík, čárka
zášijek	-	pohlavek
zelina	-	bylina

tucet	-	12
veletucet	-	12 x 12/ 144
mandel	-	15
centýř český	-	56 kg
centýř morav.	-	61,5 kg
centýř polský	-	40,55 kg
libra	-	325 gramů
píd'	-	20 cm
střevíc	-	30 cm
loket	-	59 cm
sáh	-	3 lokty/ 1,774 m
hon	-	124 m
česká míle	-	6,9 km
zemská míle	-	7,5 km
žejdlík	-	0,5 l
věrtel	-	23,4 l
vědro české	-	61 l

